

Janusz Królikowski

"Unser jenseitiger Leib. Zuversicht
aus dem Apostolischen
Glaubensbekenntnis", Ernst
Hofmann, Leutesdorf 1987 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 60/1, 174-175

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nać w ich abstrakcyjności). Z omawianego dzieła wyłania się prawda o w pełni znaczącym dla teologii, a nie tylko logicznie dodatkowym, człowieczeństwie Chrystusa. Człowieczeństwo Chrystusa jest „pełną” rzeczywistością Logosu; otwiera pewną perspektywę dla prawdziwej teologii ludzkiego życia Jezusa, nie tylko w jego szczytowym momencie, jakim jest misterium paschalne, ale i w pozostałych misteriach (*mysteria vitae Christi*). „Zwyczajne” człowieczeństwo Chrystusa dosięgło Boga w Jego absolutnym istnieniu; wskazuje to o. Hryniewicz mówiąc m.in. o „cierpieniu Boga” (w ostrożnym znaczeniu takiego stwierdzenia). Ważnym rysem teologii paschalnej prezentowanej przez o. Hryniewicza jest jej duch otwarcia ekumenicznego.

Dzieło o. Hryniewicza jest nie tylko płodne teologicznie. Ponieważ potrzebujemy ostatecznej interpretacji naszego życia, musimy zajmować się teologią życia i śmierci Jezusa, które są jego wzorem i normą. Ponieważ potrzebujemy wiary, która nie jest zatrzymaniem się, lecz ciągłym odkrywaniem rozwiązań ostatecznych, powinniśmy pozwolić pochłonąć się pragnieniu zgłębienia „treści” Chrystusa naszej Paschy, w której zawierają się odpowiedzi na nasze ludzkie lęki, wynikające z poczucia samotności cierpienia i trwogi w sytuacjach granicznych. Ponieważ nasze życie naznaczone jest „paschą”, powinniśmy podjąć próbę paschalnego kształtowania naszego ducha, opromieniając go radością paschalną: „Bez prawdziwej radości paschalnej nie ma prawdziwej duchowości chrześcijańskiej, która ze swej istoty jest duchowością paschalną”. Dzieło o. W. Hryniewicza może przyjść ze skuteczną pomocą tym naszym potrzebom.

ks. Janusz Królikowski, Gorlice

Ernst HOFMANN, *Unser jenseitiger Leib. Zuversicht aus dem Apostolischen Glaubensbekenntnis*, Leutesdorf 1987, Johannes-Verlag, s. 140.

W chrześcijańskie wyznanie wiary integralnie wpisana jest prawda o zmartwychwstaniu ciała. Ponieważ ciało przynależy do całości człowieka, dlatego nadzieja na zmartwychwstanie ciała nie jest dodatkiem do wiary w Boga, ale jej wewnętrzną konsekwencją. Rozważania dotyczące tej prawdy wiary z chrześcijańskiego *Credo* podjął Ernst Hofmann, zachodniemiecki kapłan, duszpasterz i teolog, w publikacji *Unser jenseitiger Leib*.

Część pierwszą opracowania E. Hofmanna stanowi systematyczny wykład prawdy o zmartwychwstaniu ciała w szerokim kontekście biblijnym i antropologicznym. Punktem wyjścia wykładu tej prawdy jest jej usprawiedliwienie, którego domaga się współczesny człowiek, dla którego ta prawda jest czymś spoza jego obrazu świata. Następnie autor na biblijno- i antropologiczno-realistycznej drodze wyjaśnia, że prawdę tę trzeba rozumieć jako przemianę całej rzeczywistości ludzkiej, chociaż nie można tej przemiany konkretnie sobie wyobrazić; wskazuje, że zmartwychwstanie ciała oznacza osiągnięcie przez człowieka naznaczonej mu przez Boga pełni.

Wiele uwagi E. Hofmann poświęca zobowiązaniom, jakie wyłaniają się z prawdy wiary, którą podjął w swoim opracowaniu. Zmartwychwstanie ciała jest, jak wyjaśnia, dla człowieka wezwaniem do dynamicznego wejścia na drogę życia wiarą i nadzieją, do odrzucenia tego, co go tłumi i ogranicza jego ciało i jego ducha. Dzięki wymaganiom, jakie stawia życie przyszłe człowiekowi, jest ono już w nim jakoś obecne. W świetle prawdy o zmartwychwstaniu ciała pierwszorzędne znaczenie mają zobowiązania dotyczące ciała ludzkiego. W sposób szczególny życie przyszłe uobecnia się w człowieku dzięki sakramentom. E. Hofmann sugeruje potrzebę dowartościowania eschatologii poszczególnych sakramentów, zwłaszcza chrztu i Eucharystii.

Na drugą część opracowania E. Hofmanna składają się wypisy z różnych autorów dotyczące omawianego zagadnienia. Część ta stanowi doskonale potwierdzenie ważności podjętego w opracowaniu zagadnienia oraz wskazuje,

jak wiele zagadnień dotyczących eschatologii czeka jeszcze na zainteresowanie się nimi, na systematyczną refleksję i szerokie przybliżenie ich wierzącym.

Omawiana książka jest przykładem solidnego teologicznie oraz dostępnego i wartościowego dla wszystkich (nie tylko teologów) opracowania jednej z fundamentalnych prawd wiary. Może ona stanowić dobry wzór dla wszystkich podejmujących się pracy nad wyjaśnieniem prawd wiary, których domaga się nasze rodzime środowisko wiary i teologii.

ks. Janusz Królikowski, Gorlice

Paul TILLICH, *Dynamika wiary*, przekład Adam Szostkiewicz, Poznań 1987, W drodze, s. 127.

„Chyba żadne inne słowo należące do języka religijnego zarówno teologicznego, jak i potocznego — nie prowadzi do tylu nieporozumień, zniekształceń i budzących wątpliwości definicji co słowo «wiara». Jest to jedno z tych określeń, które trzeba by poddać kuracji, nim się go użyje w leczeniu ludzi” (s. 30). Taką refleksją Paul Tillich, znany filozof i teolog protestancki, rozpoczyna tomik rozważań filozoficzno-teologicznych (o charakterze „kurującym”) dotyczących wiary, który przybliżyło polskiemu czytelnikowi wydawnictwo „W drodze”.

Rozważania składające się na ten tomik stanowią próbę ujęcia całości kształtu spraw wiary według klucza interpretacyjnego, jakim jest dla autora „troska ostateczna”. „Wiara jest stanem najwyższego zatroskania — dynamika wiary jest dynamiką ludzkiej troski ostatecznej” (s. 31). Troska ostateczna to wewnętrzna dynamika człowieka, to ontyczny niepokój i stałe przekraczanie siebie; to otwarcie się na jakąś rzeczywistość nieskończoną.

Po takim wstępnym formalnym zarysowaniu „kierunku wiary” autor przechodzi do nadania mu właściwej dla niego „dynamiki”. Dokonuje tego nadania poprzez ukazanie najpierw czym wiara nie jest; poddaje krytyce intelektualne, woluntarystyczne i emocjonalne rozumienie sensu wiary. Następnie omawia symbole (przy właściwym sobie rozumieniu symbolu) i typy wiary, po czym przechodzi do analizy „prawdy wiary” w stosunku do prawdy naukowej, historycznej i filozoficznej, aby na tym tle ukazać specyfikę „prawdy wiary” i jej kryteria. Ostatnią grupę rozważań P. Tillicha stanowią zagadnienia dotyczące życia wiary, czyli związków między wiarą a męstwem, wiarą a integracją osobowości, wiarą a miłością i działaniem oraz miejsca wspólnoty w wierze.

Tłumaczenie książki Paula Tillicha jest próbą kontaktu polskiej kultury wiary ze współczesną myślą religijną oraz wnosi do kształtu naszej kultury wiary nowe, ciekawe i nieznanne postulaty i natchnienia oraz otwiera obszary nowych, możliwych przemyśleń (np. wiara a całość ludzkiej egzystencji, wiara a człowiek jako „byt oczekujący”, wiara a Nowy Byt w Chrystusie). Książka ta może stać się inspiracją do przemyślenia na nowo istoty wiary i postawienia jej we właściwym świetle, tym bardziej że u „podstaw odrzucenia wiary tkwi całkowite niezrozumienie jej istoty” (s. 127). Nie sprzeciwia się tym wartościom książki P. Tillicha to, że jest ona w niektórych punktach przestarzała i zawiera pewne problematyczne ujęcia, które we Wstępie świetnie uprzedza i naświetla o. J. A. Kłoczowski.

ks. Janusz Królikowski, Gorlice

Josef IMBACH, *Wiara z doświadczenia. O możliwości spotkania z Bogiem*, przekład M. Stelmachowska, Warszawa 1988, Instytut Wydawniczy Pax, s. 101.

Teologia doby współczesnej zwróciła osobną uwagę na zagadnienie „doświadczenia Boga”, jako na fundament ludzkiego przeżycia religijnego, oraz